

Intervjuu.

Kummalistel asjaoludel avastatud helisalvestus.

Meelis-Lauri Erikson

„Minu intervjuud Van Alleniga ei avaldatud kunagi. Muidugi olin ma solvunud. Sest ma tegin uskumatuid pingutusi, et temalt seda intervjuud saada. Kõigepealt, et temani üldse jõuda. Igale ajakirjanikule oleks intervjuu Van Alleniga, SETI mitteametliku loojaga, olnud väärt Pulitzeri preemiat. Igale noorele ajakirjanikule vähemalt. Ja ma olin siis noor ja muidugi ka auahne. Kõik teadsid, et teda lihtsalt pole võimalik kätte saada. Mis kõik!? Vähesed teadsid üldse seda nime. Kõik ei olnud temast kuulnudki. Ta elas tookord täiesti eraklikku elu Lääne-Virginias, üsna Pleasant Pointi läheduses. Aga rohkemat ma ei ütle. Ütlen vaid seda, et ta enam ei ela seal. Ta on surnud. Ta suri 67-aastaselt maovähki sealsamas oma Lääne-Virgina villas; kõrge müüriaga eraldatud villas, millel polnud aadressi. Tookord, kuusteist aastat tagasi oli mul siis võimalus temaga vestelda. Tean, et see oli tohutu eesõigus. Ja tean, et ma poleks seda saavutanud ilma Vendade abita. Millegipärast olid nad mingil hetkel nõus mind aitama ja viima asja nii kaugele, et Van Allen soostus mind vastu võtma. Küllap nad pidasid silmas mingeid oma eesmärke nagu ikka; küllap nad leidsid, et aeg on käes. Nii ta siis andiski mulle oma viimase intervjuu. Jah, arvan küll, et viimase. Tookord oli ta vähki suuremas, mille oli arvatavasti põhjustanud aastaid, aastakümneid kestnud viibimine kiirgusallikate läheduses. Kuuekümnendatel, kui ta töötas veel Arecibos ja hiljem, kui ta töötas juba kuulsa Horowitzi juures Caltech'is. Projektid „Sentinel“, „Phoenix“ ja „Argos“, ning tollal polnud kõik need aparaadid veel ohutud, oh ei, üldse mitte nii ohutud. Ja oht ei seisnenud sugugi mitte ainult (praeguse ajaga võrreldes) algelises tehnikas nagu ma tasapisi hakkasin aimama; hakkasin taipama, kuid nüüd juba tean.

Tegelikult on see teadmine nüüdseks minema pühkinud ka minu solvumise. Sest milles siis asi oli? Noore ajakirjaniku auahnuses, ei muus. Pikapeale kadus see ära. Lõplikult ehk siis, kui seisin juba Van Alleni villa lukustatud väravas ja valvur teatas sisetelefonil minu saabumisest. Või hakkas auahnus haihtuma juba varem, kui mul viimaks õnnestus Vendadega ühendust võtta ja oma asi neile ette panna? Võibolla juba siis tundsin, et olen ületanud mingi lubatu piiri. Et see kõik ei ole minu jaoks. Parem olla lihtne leheneeger, aga see neetud auahnus... Te ei tea, mida see kõik mulle maksma läks ja ma ei ütle ka. Ma ei pea silmas raha. Kuid ma olin tookord värskelt abiellunud ja mortgage kukil. Nii ta siis läks, nagu läks.“

„Neid oli alguses kolm. Vähemalt vastavalt legendi kanoniseeritud versioonile kolm. Van Allen, Alvarez ja Habermann. Entusiastlikud tudengid, loomulikult. Ja mis aeg see oli, kui nad alustasid oma ülikoolikampuse toas vististi. Kosmoseajastu ja kosmosevõidujooks oli alanud. Kõik vahtisid tähtede poole. Poisikesed laenatud pikksilmaga üritasid öötaevas tabada kiiresti liikuvat heledat täppi – venelaste ülessaadetud kerakest, mida sputnikuks hüüti. Ja ohutunne – tuumapaanika – mis pidurdamatult levis. Kosmose vallutamine! Kui entusiasmi aastakümme läbi sai ja ka pettumuste aastakümme lõpule jõudis, sai lõplikult selgeks, et sellist asja nagu kosmose vallutamine pole üldse olemas. Kuid SETI oli loodud, sõjaväelased tundsid asja vastu kohe algusest peale üha kasvavat huvi, programme rahastati riiklikult (kõigil olid noored pered; patriootiline võid ju olla, aga inime tahab elada ka!) ja dollar oli kallid. Kuid aeg oli selline, nagu öeldakse; kui see kulunud fraas on kuskil tõene, siis siin. See on nagu biitlitega. Kui poleks olnud neid, oleks olnud keegi teine, sest aeg oli niikaugel. Ja unistati. Unistati lisaks tehnikaslikule messiaanlusele muuhulgas ka kõrgelt arenenud kosmosetsivilisatsioonidest (justkui peaks nad tulema ja päästma meid kõigist meie probleemidest) ja loomulikult paremast tulevikust. Seda kõike kuskil kõrgemal tasandil, aga madalamal tasandil käis peale kõige muu veel kassi-hiire mäng venelastega. Külma sõda käis, loomulikult, kuid salaja vahetati omavahel infot ja inimesi, kusjuures keegi ei võinud kindel olla, kes on kelle topeltspioon. Silma ees oldi vastamisi valvsal tulejoonel, kuid kuskil tagatubades jooksis ikka mõni märkamatu, süütu must kaabel. Kuhugi. Mahavaikimisi, vasturääkivusi,

kinnimätsimisi, pettusi ja lihtsalt väljamõeldisi oli palju. Aga koostööd tehti, nii-öelda teine sõrm tuumanupul. Ehtne macho-värk. Just see teema oleks olnud minu jaoks kulla-auk. Kuid kas me siis oleme universumis üksi või mitte?“

„Tegelikkuses osutus kõik palju lihtsamaks. Olin oodanud ehk ranget turvakontrolli, läbiotsimist, kuid hallis ootas mind vaid üks ülikonnas mees, laitmatult raseeritud turvamehe moodi küll, silmitses mind tummalt ja viipas käega ülespoole, laiast trepist üles. Noogutasin samuti tummalt ja läksin üles, teisele korrusele. Salakaamerad kindlasti olid. Ka villa osutus seestpoolt märksa lihtsamaks, kuid nähtavasti polnud Van Allen siiski suutnud vastu seista ameerikalikule kiusatusele kopeerida mõnd Šoti mägismaa iidset lossi. Kui see ikka oli tema tahe ja mitte kellegi teise, kõik oli korraldatud... Igatahes polnud millegagi üle pakutud. Mida samuti eht-ameerikalikult võib ette tulla (sündinud oli ta kuskil Kesk-Lääne linnakeses ja lapsepõlves lehma lüpsnud).“

„Üleval ootas mind üks kaunis naine. Kui ütlen kaunis, siis mida see tähendab? See oli teist laadi ilu; mitte selline, mida oleksime oodanud rikka vanahärra käevangus või kes oleks kuidagi kuulunud perekonda (Van Allen oli eluaegne poissmees). Naisest hoovas mingit autoriteeti ja ... oli see rahu? See oli ootamatu. Siis tundus mulle, et tegelikult oli just tema see, kes kõik oli korraldanud, kes mind sisse lasi. Nagu ingel paradiisi väraval; absurdne mõte muidugi. Aga ta seisiski minu ja raske tammepuust ukse vahel, mis avanes kabinetti või salongi. Ta tõstis oma rasked laud ja silmitses mind. Juuksed olid samuti rasked, moodustades puhaste näojoonte ümber nagu vana-aegse kullatud raami. Ikoonilik nägu. Hiljem mõtlesin, et ka tema oli lihtne; temas polnud tegelikult midagi erakordset - ta oli ise erakordne. Ja ma ei suutnud ei siis ega ka hiljem, meie vestluse ajal Van Alleniga teha mingeid oletusi tema vanuse kohta. Ta nägu oli sügavalt rahulik, justkui poleks ta kunagi elus hirmu tundnud või siis vastupidi, tundud kõiki hirne, aga nüüd need lõplikult ja ammu seljataha jätnud. Kuid see kõik on tagantjäreli meenutus. Võibolla lihtsalt näis mulle nii. Sellest kohtumisest on ikkagi juba aastaid. Igatahes, olles mind silmitsenud, avas ta suu ja ütles: „Teie olete ...?“ Ta nimetas mu nime, ta hääli oli madal. Muidugi polnud see küsimus. Kinnitasin oma identiteeti. Ta naeratas tõsiselt (kuidas saab tõsiselt naeratada?) ja astus ukse eest kõrvale. „Astuge, palun, edasi – professor ootab teid.“ Nii ta ütleski: professor. Ma ei jõudnud veel selle pöördumise tagamaid mõttes selgitada, kui ta juba avas mu ees ukse.“

„Esmapilgul nägi ta tegelikult halvem välja, kui olin oodanud. Mäletan, et tundsin midagi süümepeina-sarnast. Tundsin end sissetungijana, kuid siis meenutasin, kuidas olen üldse nii kaugele jõudnud ja ma ... otsustasin nüüd enam mitte peatuda. See polnud ka enam nagunii võimalik. Tugitoolid olid ehtsast nahast, vana-aegsed, usaldusväärased. Ta istus ühes neist. Hall koduülikond, lipsuta. Kohutavalt kõhn. Tema kõrval lauakesel vilkus mingi väike aparaat, millest kulges juhe või voolik tema parema kõhna ja kortsulise käe juurest ülikonna varrukasse.“

- Ole ühenduses, stay connected, sa armetu olevus, kas sind ei hoiatud? Nüüd ole aga ühenduses, seda sa ju oled tahtnud. SETI: search for extraterrestrial intelligence, no mis sa kostad. Kas mäletad Drake'i võrrandit asustatud maailmade tõenäosussageduse kohta? Mandelbaumi teoreemi? Muidugi, see ju aabitsatõde. Aga kas ROD'id on sinu arust olemas?
- Aabitsatõdesid unustatakse kõige kergemini, muide.
- Jah, muidugi, aga see on vaid illusioon, optiline pete, nagu seegi, kui suunasid esimest korda raadiokiire avarustesse ja said mingi vastuse. Ilmnes vaid see, et tuvid olid juba jõudnud su paraboloidantenni täis lasta ja see takistas sind kosmilisi kahinaid kuulmast. Õigemini, kahin kostis küll, loomise kahin, kuid sa avastasid, et linnusitt on olulisem!
- See ei juhtunud ju minuga. See oli Wilson oma sellidega, kes kosmilist eetrit tabada üritasid, flogistoni enam uskumata. Aga nii ta on ja nii ta läheb.
- Nii ta on jah, Newtoni, suur teadlane, elas ühe jalaga laboratooriumis ja teisega alkeemiku koopas, kus pühendus omaenda (ja teiste) opus nigrumile. Ikka jõuame samasse punkti tagasi. Teadususk on usk nagu iga teinegi. Näiteid võib tuua mitmeid: Nikola Tesla näiteks...
- Tal polnud neid vahendeid, mis meil.
- Vähe sellest! Teil polnud ka neid vahendeid, mis nüüd. Iga tattnina laadib, kui viitsib, nüüd enda arvutisse jupikese kosmilist signaali, see on ta screensaver ja üritab midagi tabada. Või tegelikult ainult mängib, aga mäng ei paku huvi ja on lihtsalt igav. Nagu kõik mängud. Aga

kas sa ka annad endale aru, mis see on? Sajad miljonid arvutid üle maailma kammivad signaale kosmosest. Ja nad ei loodagi enam midagi, see on vaid mäng. Aga kui. Aga kui... Aga kui – käib mõte peast läbi, mis? Mis siis saab? Uinunud serverid elustuvad korruga, kusagil Nevada kõrbes, neliteist korrust maa all, lööb puldil vilkuma üks punane tuluke, alarm hakkab piiksuma. Kuid puldi taga pole kedagi. On vaid tühi tool heledas valguses, mis põleb eikellegi jaoks.

•Tean, tean, seda ju vaja oligi! Aga see pilt on sul pärit kuskilt kaheksakümnendatest, külma sõja järjekordsest haripunktist. Nad usaldasid liialt inimest. Ja õigesti tegid! Stanislav Petrovi mäletad? Aga pärast, kui programme hakati kinni külmutama...

•Jah. Tänu tehnika arengule on nüüd teisiti, Petrov oli lihtne reaohvitser, aga inimfaktor on ju alati olnud see viimne instants, ja seda kõikide asjade puhul. Küllap sinu assistendile instituudist saabub mobiilile vastav teade. Võrratu! Inimkonna ajaloo tähtsaim sõnum tulnukatest saabub tema püksitaskusse, kui ta parajasti tualetis on!

•Tead ju küll, et nii see pole, naljamees. Ja tean, kuhu sa tüürid selle jutuga, sa vana... ! Stephen Hawkingi, selle õnnetu ratastooligeeniuse manu tüürid sa. Me lehvitame juba aastakümneid galaktilisi lippe; planeedi ultralaineala aktiivsus on meeletult kasvanud, kusjuures ainult umbes sada aastat tagasi ei kiiranud planeet selles sageduses peaaegu üldse. Kas seda ei saaks seostada mõistuslike olevuste tegevusega? Tsitaadi lõpp.

•Jah, ja kõik oleks parimas korras, kui me teaksime, mis asi on mõistus?

•Kas me siis ei tea?

•Kujutage ette, ei tea jah! Võimalik, et me ei tohigi teada; see on nagu silma võrkkest, mis ei saa vaadata iseennast. Enamgi veel, kui võrkkest vaatab ennast, siis on see haige, sellel on kae ja see tuleb eemaldada, sest ta ei vaata maailma enam. On armetult endasse sulgunud. Ja nii pole mitte ainult su mõistusega, vaid kogu su olemusega. Sa pole loodud iseennast nägema; see on ummiktee. Nii et tee aga sugu ja armasta ligimest, mis sul muud vaja! Aga mis puutub Hawkingisse, siis tema igatahes mõistis kogu teie ettevõtmise hukka. Kogu teie SETI. Ärge otsige, ärge tuhnige seal, kuhu pole tarvis nina toppida, viimati veel äratate tõesti kellegi tähelepanu! Meile pole seda tegelikult vaja. Tsitaadi lõpp.

•Just. Muidu nad tulevad ja vallutavad meid ja teevad meid orjadeks või vajavad meie verd oma mutantide loomiseks, et toita oma kolmejalgseid koletisi...

•... kes on Wellsi välja mõeldud ja Spielbergi võrratus ekraniseeringus kõigil nähtud. Ei, tema mõtles midagi muud. Hawking. Lihtsa analoogia abil. Kui kaks täiesti erinevat tsivilisatsiooni kokku puutuvad, siis üks neist hävib. Nagu juhtus indiaanlastega, kui eurooplased vallutasid Ameerika. Mäletad? Aga kui niimoodi umbropsu kosmoses sahmida, kas pole mitte suurenev oht, et me ühel kenal päeval puutume kokku millegagi, mille tõttu elu pole enam lihtsalt võimalik. Me peame olema ainult siin!!!

•Mäletan küll, aga see oli ainult tema arvamus, ja jäta need oma ürgsed hirmud, tõepoolest! Ja pealegi, asi on juba käiku lastud. On juba ammu käiku lastud. Ja tehnika areng, millele sa ennist vihjasid – meil on praegu kasutada miljoneid kanaleid algusaegade ühe vastu. Ja me pole veel kuigi kaugele jõudnud.

•Kuid galaktiline eeter vaikib.

•Vaikib, kuid lõpuks pole paarkümmend aastat kammimist veel midagi. Me oleme alles alustanud. Iga tsivilisatsioon jõuab oma arengus paratamatult niikaugele, et...

•... et on võimeline välja saatma signaali „Hei! Siin oleme meie!“ Nagu LZH14 või Wow!-signaal.

•Wow!-signaal oli eksitus. Juhus.

•Aga kui ei olnud? LZH14 ju elustus korraks. Või oli ka see eksitus? Igatahes kui sealt saadetigi signaal välja, muuseas, umbes sel ajal, kui me siin veel mõõkhambuliste tiigriga kaklesime ning üritasime kividest mingitki tööriista meisterdada, siis enam ei tule sealt midagi. Sinu täiuslikud aparaadid teatavad seda sulle kindlalt. Kui kunagi kuskil mõni täht elustub ja sealt hakkab tulema selgeid signaale, aga mis mõne aja pärast lakkavad, siis peaks

tsivilisatsioon arenema kiirhävi suunas. Ohumärgid on olemas. Samal ajal, kui suutsime samasugust signaali välja saata, samal ajal sai inimkond ka tuumarelvade omanikuks.

- Ja mida kauem galaktiline eeter pidevalt vaikib, seda parem, tuleb tunnistada üksindust...
- Seda parem jah. Siis on juba kõige parem see, kui ta vaikima jääbki. Siis on vähemalt üks asi selge: see, et nad ei ole ise endid hävitanud tuumasõdades. Kuula vaikust, kui sa juba kuulad, sest see on kuldne!
- Meie arvutused näitavad, et ehk tuhande või paari aasta möödudes võime loota mingile edule. Mida vaja, see on aeg.
- Jah. Tuhande aasta pärast või täna öösel. Matemaatiline statistika on üks kole teadusharu. Kuidagi väga kõrge hakkab. Hirm tuleb peale. Kuidas sa üldse magada saad?
- Kuid nad on olemas!
- Jah. Nad on olemas ja nad on siin! Ja mitte nii nagu usuvad vandenõuteoreetikud. Nad ei kuulu Roswellist saadik USA presidentide salanõukokku ega valitse salaja Vatikani või muud taolist, vaid me mõtlesime nad välja. Me mõtlesime välja Vennad ja tulnukad ja paljugi veel ja seetõttu on nad siin. Hilja juba. See on, mis tegelikult kõhedaks teeb. Ja siin sa siis nüüd istud, elutagamise süsteemi ühendatud justkui iga astronaut kosmoses, sest see on ja jääb elukõlbmatuks keskkonnaks. Sa oled armetult ja lootusetult üksi!
- Olgu nii. Nagu sa ütled. See on isegi päris huvitav. Ma ei kardagi seda sinu stsenaariumit. Aga sa pole nähtavasti tundnud seda, mida olen tundnud mina – tühjust. Tühjus on kohutav.
- Tead, kulla sõber, see sinu lugu on kõigest hoolimata labane. Igav ja labane. Aga sellest pole midagi, sest elu ongi labane, sina aga ajasid eluaeg taga midagi erakordset, final frontier.
- Ei. Ma tahtsin elada, mõistad? Ja ma tahtsin mõista. Küll näed, et kunagi ei juhtu mitte midagi, mõistad?
- Mõistan. Mitte kunagi ei juhtu mitte midagi. Mis neist teistest sai? Alvarezest? Arpast?
- Sinu informeerituse juures ei pea sa seda küsimagi. Kindlasti oled oma kodutöö hästi teinud.
- Arpa hukkus autoõnnetuses Vegases, aga Alvarez juhhib erilise intellektuaalse kirega üht kreatsioonistide kirikut Miamis. Kodutöö olen hästi teinud, nagu näed.
- Näen! Ja nüüd peaks vist õnne soovima. Õnne soovima ja hüvasti jätma. Vaevalt me enam kohtume.

Väljudes olin miskipärast higine. Sama turvamees noogutas mulle sama sõnatult ning siis olingi juba Virginia sügise võimsalt punaste vahtralehtede pöörises ning soojas päikeses. Värav langes kinni ja ma kobasin taskust autovõtit. Tollest ikoonilikust naisest polnud märkigi. Ingel oli mu paradiisi sisse lasknud ja kadunud. Paradiisist väljaajamisega sain ma juba ise hakkama.“